
TARİH TEKERRÜR MÜ EDİYOR?

TUNCAY ÖĞÜN*

Tarihin tekerrürden ibaret olduğu söylenir. Ben de benzer şartlar ortaya çıktığında tarihin tekerrür edebileceğine inananlardanım. Geçtiğimiz günlerde İtalyan Parlamenter **Luigi Vinci**'nin Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) hakkında yaptığı açıklama vesilesiyle bu inancımın pek de yanlış olmadığını bir kez daha anladım.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) isteği üzerine, eski DEP milletvekillerini ikici kez yargılayan DGM, aldığı kararı 21 Nisan 2004 Çarşamba günü açıkladı. Mahkeme 1994 yılında verdiği kararı değiştirmeyerek, ilgili şahısları *yasa dışı örgüt üyeliğinden* 15'er yıl hapis cezasına mahkum etti. Bu kararı isabetli bularak destekleyenler olduğu gibi, eleştirenler de oldu. Ancak yapılan eleştirilerin hiçbiri, yargı sürecini Avrupa Parlamentosu (AP) adına izleyen, İtalyan Parlamenter **Luigi Vinci**'nin açıklamaları kadar aşağılayıcı değildi. *Vinci*, Ankara DGM'sinin önünde, TV kameraları karşısında, DGM'leri *Faşizmin parçası*, mahkumiyet kararını ise *utanç verici* olarak nitelendirdi. Üstelik bunları eleştirmek için değil, aşağılayıp hakaret etmek için söylediği her halinden belliydi.

Vinci'nin yüzümüze tokat gibi inen sözleri özetle şöyleydi: “*DGM'ler doğaları gereği tarafsız ve bağımsız yargı organları değildir. Bunlar anti-demokratik şekilde davranan politik mahkemelerdir. Ben bütün duruşmalara katıldım ve görüyorum ki mahkeme, Türk hukuk yasalarına da saygı göstermiyor, onları da çiğliyor. Bu tip mahkemeler Mussolini zamanında İtalya'da, Hitler zamanında Alman-*

ya'da vardı. Faşizmin bir parçası olan bu mahkeme yaşamaya devam ediyor. DGM'ler var oldukça Türkiye'de yargının bağımsızlığından söz edilemez. Bu mahkeme, bu sanıkları sadece farklı bir dille konuştukları için 15 yıla mahkum etti. Biz Türkiye'den bu utanç verici mahkemeyi kaldırmasını istiyoruz.” *Luigi Vinci*, hızını alamayıp, aba altından sopa göstermeyi de ihmal etmedi. DGM kararının Avrupa Parlamentosu'na (AP) ve AİHM'ye yönelik bir hakaret olduğunu vurguladı.

Haddini aşan bu Parlamente, hak ettiği cevabı verecek yürekli bir devlet adamının ortaya çıkmasını boş yere bekleyip durduk. Ve bir de hayretler içerisinde gördük ki, haddini bildirmek bir yana, DGM'nin kararından dolayı mahcubiyet içerisinde bulunan yetkililer, *Vinci'nin* öfkesini dindirmek için seferber olmuşlar. En önemsiz konularda bile uzlaşmayan iktidar ve muhalefet partileri bile, ne hikmetse bu konuda anlaşarak DGM'leri kaldırmak için el ele vermişler. Öyle anlaşılıyor ki, önümüzdeki günlerde DGM'ler tarihe karışacak, eski DEP milletvekilleri de serbest bırakılacak. DGM'lerin kaldırmak gerekiyorsa, bunu *Vinci'nin* açıklamalarından önce yapmak lazım gelirdi. Yine DEP milletvekilleri bir haksızlığa uğramışlarsa, bunu da kendi irademizle çözmeliydik. Oysa şimdi geldiğimiz noktada atılacak her adım, doğru bile olsa, Türkiye'nin dış baskılara boyun eğdiği kanaatini uyandıracaktır.

Uluslararası hukuk kurallarını hiçe sayarak iç işlerimize yapılan bu müdahale, Osmanlı

Arşiv belgelerinde rastladığım benzer bir olayı çağrıştırdı. Ve kararımı verdim; *işte yine tarih tekerrür ediyor!*

Yıl 1905, Osmanlı Devleti'nin kudretli, şaşaalı dönemleri çok gerilerde kalmış. Devlet neredeyse tamamen yabancıların güdümüne girmiş. Kapitülasyon anlaşmalarının sağladığı ayrıcalıklardan yararlanan yabancılar, ülkenin her yanında diledikleri gibi özgürce, hatta sorumsuzca hareket edebiliyorlar. İmparatorluğun geniş topraklarını, emperyalist güçlerin hizmetine sunabilmek için Rumlar ve Ermeniler gibi gayrimüslim unsurları her fırsatta devlete karşı tahrik ediyorlar. Memleket bir isyan ve ihtilal ocağı haline gelmiş; isyanın daha biri bitmeden öbürü patlak veriyor. Yangına körükle gidenler arasında Batılı devletlerin diplomatları da var. Bunlardan biri de o tarihte **Fransa'nın Van Konsolosu olan Mösyö Rupen**.

Sorumsuz ve pervasız hareketleriyle *Luigi Vinci*'yi andıran bu şahıs, görev alanı Van vilayetiyle sınırlı olduğu halde istediği zaman dilediği yere gidiyor, üstüne vazife olmayan her türlü işe karışabiliyordu. Hele 1905 Mayıs'ında yaptığı seyahat sırasında karıştırdığı işler yenilir yutulur cinsten değildi. Bu seyahati sırasında, *Muş*, *Sason Dağı* ve *Talori* taraflarını, Ermeni tercümanı *Mihran Efendi* ile dolaşan *Rupen*, isyancı Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı on bir dağ köyünü ziyaret etti. Amacı, yardım görüntüsü altında bölge halkını kışkırtarak yeni bir Ermeni isyanını başlatmaktı. Nitekim Tercüman *Mihran Efendi* de yardımda buldukları kişilere, gerçek amaçlarını açıklayarak, para ve malzemenin isyancı tutumlarını devam ettirmeleri karşılığında verildiğini söylüyordu.

Mösyö Rupen'in kışkırtıcı çalışmaları bundan ibaret kalsaydı, söz konusu dönemin yönetim anlayışı itibarıyla fazla dikkat çek-

meyecek ve belki de üzerinde durulmayarak unutulacaktı. Ancak o daha da ileri giderek, bir Osmanlı karakolunu basıp gözaltında tutulan bazı ihtilâlciler Ermenileri alıp götürme küstahlığını da yaptı. *Rupen'in* Muş kasabasına geldiği günlerde, dağ halkından iki Ermeni, şüpheli tavırlarından dolayı güvenlik güçlerince polis karakoluna götürülmüştü. Durumları araştırılıyor, kimliklerinin belirlenmesine çalışılıyordu. Ancak bunu haber alan *Mösyö Rupen*, tercümanı ve korumalarıyla birlikte derhal karakola gelip hiddetle bağırıp çağırmaya başlar. Tercümanı *Mihran Efendi* de öfkeyle; *ne hakla bunları yakaladınız* diye bağırarak görevlilere hakaret eder. Bu sırada korumalardan biri elini silahına atar, ancak kullanmasına gerek kalmaz. Çünkü konsolosla tercümanının yüksek perdeden bağırıp çağırmaları zaten karakoldaki görevlileri sindirmeye yetmiştir. Durumu anlayan *Mösyö Rupen* ve avanesi, tutuklu bulunan iki Ermeni'yi de yanlarına alarak muzaffer bir edayla karakoldan çıkıp giderler.

Yapılan inceleme sonunda, karakoldan kaçırılan Ermenilerin Simal Köyü halkından Hoço oğlu Manuk ve Şero oğlu Sipo adlı kişiler oldukları, bunlardan Sipo'nun pişmanlık dileyen şahıslardan, Manuk'un ise pişmanlık dilemeyenlerden ve şimdiye kadar *fırar halinde eşkıyalık yapmaya devam* eden sakıncalı kişilerden olduğu anlaşılır. Bunun üzerine devletler hukukuna aykırı olarak Ermeniler arasında kışkırtıcı faaliyetlerde bulunan, resmî dairede görevlilere hakaret eden ve gözaltındaki suçluları alıp götürerek *Mösyö Rupen*'le tercümanı *Mihran Efendi* hakkında gerekli işlemlerin yapılması kararlaştırılır. Fransız Büyük elçiliğine başvurularak adı geçen şahıslara görevden el çektilmesi istenir. Ancak Büyükelçilik, bu isteğe karşılık *Osmanlı Hükümeti'nin iyiliğini isteyen böyle kişilerin azlını istemenin uygun olmadığını* bildirir.

Verilen cevap gerçekten şaşırtıcı, şaşırtıcı olduğu kadar da onur kırıcıdır. Fransız Büyükelçiliği büyük bir umursamazlık ve pişkinlikle, Van Konsolosu'nun Osmanlı Hükümeti'nin iyiliği için karakol bastığını öne sürmektedir. Tıpkı *Vinci*'nin Türkiye'nin iyiliği için DGM'leri faşizmin kalıntısı olarak ilan edip kaldırılmalarını istediği gibi. Fakat Osmanlı Hükümeti, bugün bazı yöneticilerimizin de yaptığı gibi, daha ağır baskılara maruz kalmamak için bu aşağılayıcı durumu sineye çekerek meseleyi kapatır.

Aradaki zaman farkına rağmen söz konusu iki olay arasındaki bu benzerlik tesadüf eseri değildir. Bu durum benzer şartların ortaya çıkardığı bir realite olup, Batı'yla ilişkilerimizin Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden pek de farklı olmadığını göstermektedir. Oysa, Batılılara ödün vererek onları teskin etme ve böylece hayatta kalma esasına dayanan Osmanlı politikaları, I.Dünya Savaşı'nda çöken imparatorluğun enkazı altında kaldıktan sonra tamamen terk edilmişti. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de emperyalist güçlerle taviz karşılığı uzlaşarak değil, onlara karşı verilen Ulusal Bağımsızlık Savaşı sonunda kurulmuştu. Zaten Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kuran öder kadroyu, teslimiyetçi Osmanlı yöneticilerinden ayıran en önemli fark da budur.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu M. Kemal Atatürk, dış politikada, ulusun haklarını kendi gücüne dayanarak koruma stratejisini benimsedi. Bu sayede Türkiye, kısa zamanda dostluğuna ihtiyaç duyulan ve itibar edilen bir ülke haline geldi. Devletin saygınlığına en küçük bir gölge dahi düşürmek istemeyen Atatürk, AB kapılarında yalvarır gibi bekleyenlerin belki de hiç anlayamayacakları bazı nedenlerle, resmen davet edilmedikçe Milletler Cemiyeti'ne katılmayı dahi reddetti. Nihayet 1932'de alınan resmî davet üzerine Türkiye, Milletler Cemiyeti'ne üye oldu.

Türkiye'deki bu değişimi görmezden gelerek Osmanlı döneminden kalma alışkanlıklarını sürdürmek isteyen bazı ülkelere de gereken karşılığı vermekte asla tereddüt gösterilmedi. Bu arada *Luigi Vinci* edasıyla hareket etmeye kalkışan *Faşist İtalya'nın* bazı devlet adamlarını da birkaç kez uyarmak icabetti. Bu anlamda, sadece şu iki olay bile içinde bulunduğumuz süreç açısından üzerinde ciddiyle düşünmeyi gerektirecek kadar önemlidir:

Bir gün Çankaya'da *Mussolini'nin* elçisi, ülkesinin Antalya bölgesi üzerindeki isteklerinden söz eder. Gazi onu hiçbir şey söylemeden dinler. Sonra birkaç dakika izin isteyerek odadan çıkar. Döndüğü zaman sırtında Cumhuriyetin ilânından beri ilk defa giydiği mareşal üniforması vardır. Ses çıkarmadan yerine oturur ve:”*Şimdi devam edin lütfen*” der. Susmak sırası büyükelçiye gelmiştir.

İtalya'ya yapacağı resmî ziyaret öncesinde Başbakan *İönü*'yle görüşen *Atatürk*: “*Siz Türkiye'nin başbakanısınız. Mussolini de resmen İtalya'nın başbakanıdır. Arada hiçbir fark tanımayacaksınız*” şeklinde talimat verir. Oysa heyet yola çıktıktan sonra verilen programda *Mussolini'nin* istasyona gelmeyeceği, karşılıklı ziyaretlerin *İönü* Roma'ya yerleştikten sonra yapılacağı yazılıdır. Bunun öğrenen Türk heyeti, Atatürk'ün söz konusu talimatı gereği, İtalyan protokol görevlilerine program değiştirilmediği taktirde yarı yoldan memlekete döneceklerini bildirirler. Bu haber üzerine program değiştirilir. Tren Roma'ya vardığında İtalyan Başbakanı *Mussolini*, sırtında ceketi başında silindir şapkasıyla Türkiye'nin Başbakanını karşılar.

* Yrd. Doç. Dr., YYÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
